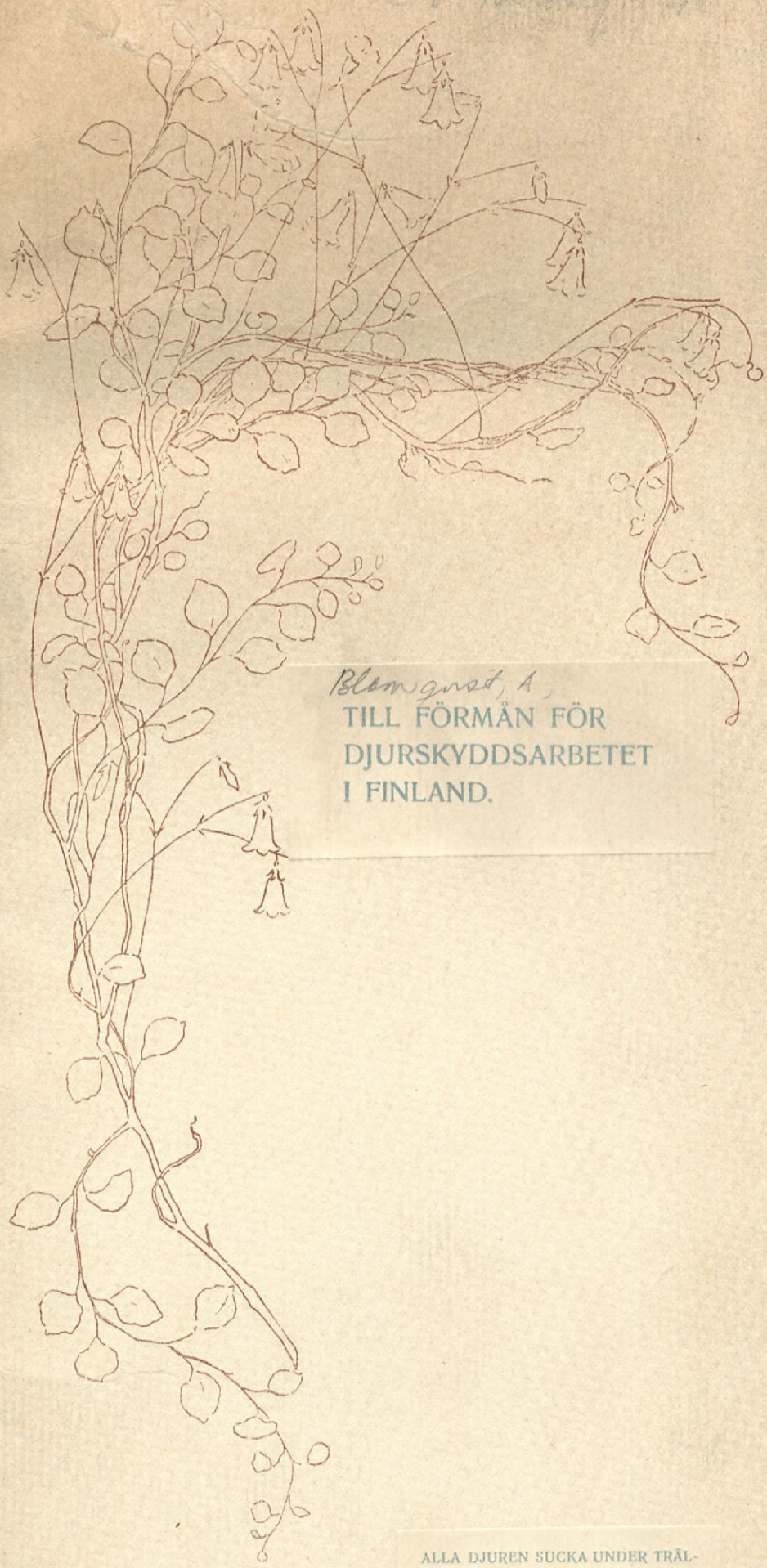

Blomqvist, A.

TILL FÖRMÅN FÖR DJURSKYDDSARBETET I FINLAND.

ALLA DJUREN SUCKA UNDER TRÄLDOMENS OK INTILL DESS FRIDSFURSTEN KOMMER OCH FÖR DEM FRÅN TRÄLDOM TILL GUDS BARNS HÄRLIGA FRIHET. (ROM. BR. 20: 1)

UPPFOSTRAN TILL MEDKÄNSLA FÖR DE SVAGA

NÅGRA ORD TILLEGNADE FINLANDS UPPFOSTRARE

FÖREDRAG, SKRIFVET FÖR FESTEN TILL FÖRMÅN FÖR FINLANDS DJURSKYDDSARBETE Å MÄNTTÄ DEN 4 AUGUSTI 1900 AF

AXEL BLOMQVIST
STOCKHOLM

PROLOG

SKRIFVEN FÖR FESTEN TILL FÖRMÅN FÖR FINLANDS DJURSKYDDSARBETE Å MÄNTTÄ DEN 4 AUGUSTI 1900.

Heta sunnanvinden hviner
mellan öknens sandlaviner,
längs dess vida, öde slätter.
Törstande i dagar, nätter
fram en skara män ses skrida.
Eleasar leder skaran.
Ej han frågar efter faran
att af törst och hunger dö.
Han vill söka ädel mö,
som hos „löftets son“ vill blifva,
lif åt framtidsslägten gifva.
För att detta mål upphinna
kan han allt försaka, lida,
ser med oro vid sin sida
på kamelerna; de orka
snart ej mera hålla ut.
Skall i denna ökentorka
ej en källa nås till slut?
Skall han ej den kvinna finna,
som en vattendryck vill skänka
ej åt honom och hans folk blott,
men som vill på djuren tänka,
lindra deras tunga lott!
Om för dem hon hjärta fått,
blir hon visst en ädel maka
åt min herre. — Så han tänker. —
När han resans mål uppnått
öknens faror öfverstått,
glömt allt hvad han fått försaka,
Och Rebecka vatten skänker
åt kamelerna, — då prisar
Eleasar Gud och säger:
Herre, nu Din nåd du visar,
nu jag säker visshet eger
att Ditt tecken jag förstått,
att min resas mål jag nått.

* * *

Mänskolifven tändas, släckas,
men där ädla tankar väckas
bli de kvar. De kunna glömmas,
blifva några sekler gamla,
men dock ej till döden dömmas.
Och när nya slägten famla
efter lifsmål, kan det hända
än att svunna tiders sträfvan
syns förnyad återvända. —
Så har djurskyddstanken vaknat
ren i långt förgångna tider,
men förståelse den saknat.
Folkslag slopats bort från jorden,
andra följde dem i spåren.
Hat har uppstått, heta strider
kämpats, följts af ve och klagan.
Men trots sorg och nöd och jämmer
lyss man till den gamla sagan
som, en trosartikel vorden,
än så mildt oss alla stämmer:
„Engång blir det evig vår!“
Då skall ej mer sörjas, klagas.
Det skall ljusna, det skall dagas
då för alla små och svaga,
om, hvem än du vara må,
du vill söka dem förstå,
söka deras kval förjaga,
och ta' del uti den strid,
som rör svagas rätt och frid. —
Kreaturens suckan ljuder
klagande och tung, lik vår;
manande den enhvar bjuder:
„Lindra, hjälp hvad du förmår.“
Då vårt syftermål vi nått,
djurskyddstanken rätt förstått.

CONSTANCE ULLNER.

Vår egen lycka är beroende af det mått af lycka vi bereda andra. Det är en sanning, som ingen bör betvifla eller bestrida, ty den kan ej vederläggas. Lifvets erfarenhet bär alltför tydligt vittne därom. De, som endast vilja taga hänsyn till sina egna, själfviska intressen, motverka sig själfva. På samma gång vi obarmhärtigt försumma, förskjuta eller misshandla andra varelser, som skaparen låter komma i vår väg, och som vi hafva plikt att taga oss an för att skydda och vårda, på samma gång tillbomma vi ock för oss själfva den dörr, som leder till barmhärtighetens hus.

Vid tanken härpå måste det för oss framstå såsom särdeles viktigt, att de unga genom uppfostran få medkänslan för alla och särskildt för de svagare varelserna väckt till lif.

Strängt taget äro vi alla fostrare. Vi alla, men isynnerhet föräldrar, lärare och öfriga målsmän hafva den dyrbara plikten att söka inrätta uppfostringsverksamheten så, att de unga bevaras från den ställning af själfvisk isolering, som gör en människa oförmögen att taga nödig hänsyn till annat än sina egna, själfviska intressen, och hvarigenom hon just kommer att motverka sig själf.

BEHOFVET AF UPPFOSTRAN TILL MEDKÄNSLA FÖR DE SVAGA.

Medkänslan måste genom uppfostran uppväckas och stärkas. Men detta är ingen lätt sak. Medkänslan är blott till anlaget medfödd. Det späda barnet visar sig vara en utpräglad egoist. Att visa något tecken till hänsyn eller känsla för andra kommer icke i fråga. De egna intressena äro här allt. Och det är för fostraren en allvarsam plikt att i tid väcka medkänsla för andra i den lilles bröst. Men härvid försyndar man sig ej sällan. Det är svårt icke minst på grund af den ställning barnet intager till sin moder och öfriga medlemmar inom hemmet. Vill du veta hvad en moder är för sitt barn? Hon är — *hela världen.* Och det är motsvarighet i *barnets behof af allt* och *moderns behof att vara allt* för sitt barn. Se, huru den kärleksfulla modern gissar sig till det lilla barnets önskningar och söker med

kärlekens uppfinningsrika intresse att betjäna det. Det lilla barnet är således en världshärskare, som vill föra en oinskränkt, tyrannisk styrelse. Denna drift att härska är i och för sig, om den rätt tyglas och utvecklas, af betydelse både för individens och samfundslifvets utveckling. Men den kan också lätt urarta, om ej fostraren i tid med fasthet och bestämdhet visar, att det gifves lagar, under hvilka äfven barnet måste böja sig, huru stor dess makt nu än kan vara. En afskyvärd form antager barnets härskardrift, då den visar sig som grymhet. Då härskar barnet icke endast för att ernå något godt, som det efterlängtar, utan det härskar för att härska och går då ofta så långt i grymhet, att det erfar tillfredsställelse vid den undertryckta partens lidanden. Ett sådant barn kan göra sig skyldigt till ett hemskt djurplågeri. Får det nu följa sin drift, så förkväfves medlidandets känsla och i stället framkallas den hårda och råa natur, som visar sig känslolös för andras lidanden.

Men dithän bör det ej få gå. Det är i stället medlidande och barmhärtighet, som hos de unga skola framkallas, så att grymhetslustan förkväfves. Därigenom skall grunden läggas till en karakter, som kännetecknas af, att den behärskas af den känsla, som strömmar oss alla till möte från kärlekens urhem. En sådan medkänsla kan och bör väckas till lif och utvecklas i hemmet, skolan och lifvet genom föredöme och undervisning och genom att hålla de unga till lämplig utöfning af sina plikter.

FÖREDÖMETS BETYDELSE VID UPPVÄCKANDET AF MEDKÄNSLA FÖR DE SVAGA.

Föredömet är människosläktets förnämsta fostringsmedel. Redan den gamle filosofen Seneca framhöll, att barnen mera och bättre tro sina ögon än sina öron, d. v. s. de taga starkare och varaktigare intryck af hvad de *se,* än af hvad de *höra.* Och om *läran* och *lifvet* stå i strid med hvarandra, så rätta de sig under vanliga förhållanden helt säkert mera efter *lifvet* än efter *läran.* Det är därför vi såsom fostrare med eller mot vår vilja i hufvudsak komma att föra de unga in uti eller åtminstone i riktning mot den värld, i hvilken vi själfva lefva.

Beträffande de ungas förhållande till djuren så är detta — såsom en hvar vet — i hög grad beroende af de äldres föredöme. Om husfadern eller drängen bemöter sina dragare eller öfriga husdjur med okvädingsord, hugg och slag, då är en sådan råhet straffvärd, icke blott för det lidande, som förorsakas de plågade djuren, utan i lika hög grad emedan en sådan man är till ett förledande exempel för de unga. Lyssna till den unge gossen, då han kör sina leksakshästar eller i öfrigt

handskas med sina leksaksdjur! Med förfärande trohet härmar han, hvad han sett och hört. Därigenom kommer han att blifva ett dåligt föredöme för sina lekkamrater och så undan för undan. Hvem mäktar väl skildra följderna häraf. Kanhända sträcka de sig århundraden igenom.

Och om de äldre genom okunnighet, tanklöshet eller råhet förgripa sig på den vilda djurvärlden, då få de unga däraf likasom en kraftig maning att efterfölja exemplet.

Men om de unga å andra sidan få se de äldre med vänlighet, ömsinthet och godhet umgås med djuren, då skall detta medföra sina goda frukter icke blott så, att de ungas medkänsla för djuren väckes och näres, utan äfven på det sättet, att det bästa i barnets natur framkallas och utvecklas. Ty det är sant, hvad filosofen Schopenhauer säger: „Medlidande med djuren hänger så nära tillsammans med karaktären, att man med fullt skäl vågar påstå, att den, som är grym mot djuren, icke kan vara någon god människa". En annan tänkare har sagt: „Vi hafva icke två hjärtan, det ena välvilligt mot våra medmänniskor, det andra hårdt och kallt mot djuren." Om man än icke uti medlidandet mot djuren alltid har ett bindande bevis för att den, som hyser det, är en god människa, så är det dock visst, att om de goda känslorna och anlagen hos de unga skola väckas till lif, och rätt utvecklas, så måste äfven våra plikter till djurvärlden påaktas.

Men om du nu besinnat, att föredömet verkligen har så stor betydelse, så kanske du frågar: „Huru skall det allmänna föredömet blifva bättre?" Ja, det blir bättre, om alla de, som varit i tillfälle att inhämta varning och upplysning, i sin ordning med kärlek, nit och allvar söka påverka andra både stora och små. Vi skola söka medverka till, att sådana vanor och plägseder, hvilka äro uttryck för grymhet mot djuren, måtte utrotas, och i stället människans förhållande till djuren präglas af rättvisa och barmhärtighet. Naturligtvis måste de då själfva hysa medkänsla för djuren och önska att rätt fylla sina plikter till dem. Att å någon mån bidraga till uppväckandet af en sådan medkänsla hos dig, är ändamålet med dessa rader. En sådan medkänsla skall helt säkert framväxa, om vi lära rätt känna djuren och deras betydelse för oss samt våra plikter till dem. Vi äro ock skyldiga att meddela de unga en sådan kännedom.

UNDERVISNINGENS BETYDELSE VID UPPVÄCKANDET AF MEDKÄNSLA FÖR DE SVAGA.

„Det största onda på jorden är okunnighet om sanningen“, säger den gamle vishetsläraren *Plato*. Äfven om vi icke våga fastslå den satsen såsom allmängiltig, så tveka vi icke att påstå, att djurplågeriet till största delen har sin rot i okunnighet. Och att den okunnighet är värst, som tror sig vara höjden af vishet, det är sedan gammalt kändt. Många häfdvunna vanor och plägseder, af hvilka flera vittna om råhet och barbari hafva sin grund i okunnighet. Därför må man se till, att okunnigheten skingras. Sanningens ljus bör äfven på detta område få skingra okunnighetens mörka dimmor. Det är sanningen beträffande djurens lif och lifsbehof samt om djurvärldens betydelse för oss och våra plikter till dem, som vi skola meddela de unga.

Men hvad är då sanning? Denna fråga skall med hvarje dag, som går, blifva allt bättre och fullständigare besvarad — så vidt detta här i ofullkomlighetens land låter sig göra. Icke kunna vi här pejla sanningsbrunnens djup; ej heller kunna de unga så mycket mottaga, men af vikt är, att *det de få är sant*. Här måste vi naturligtvis nöja oss med att framhålla några enskilda sanningar, som äro af vikt att meddela de unga.

Först och främst må då besinnas, att *djuren äro utgångna från samma skaparhand som vi*. Människan må väl anse sig såsom skapelsens herre och krona, men vi hafva intet skäl för det antagandet, att djuren äro skapade blott och bart för människans skull. Nej djuren äro för sig själfva ett uttryck för Guds kärlekstanke. De äro skapade äfven för sin egen skull och hafva — om än inom vissa gränser — lika stor rätt att njuta af sin tillvaro som vi. Märk väl, att djurvärldens historia går längre tillbaka än vår egen. Människan är ju för sin existens långt mera beroende af djuren än dessa af människan. Tillintetgör människan, och djuren skola fortfarande innehafva jorden och säkert efter någon reglering trifvas där utmärkt väl! Tillintetgör djuren, och människosläktet skall omkomma! Och om den sanningen, att vi ej kunna reda oss utan djuren, är förödmjukande för oss, så göra vi dock orätt, om vi skjuta den ifrån oss. Det är i stället vår skyldighet att i hvad på oss beror tillse, att djuren, som för oss hafva så stor betydelse, må blifva af oss behandlade med rättvisa och barmhärtighet. De äro individer i samma varelsekedja som vi, och vi såsom de högre varelserna bära ansvar för, huru vi förhålla oss till de lägre.

Denna ansvars- och medkänsla kunna vi väcka hos de unga genom bibringandet af en rätt kännedom om djurens byggnad samt deras yttre och inre egenskaper.

Man har klagat öfver, att undervisningen om djurens kroppsliga organ ej intresserar de unga. Men om undervisningen rätt bedrifves, om den står i lifvets tjänst, så skall den helt säkert tilldraga sig de ungas intresse. Samla de unga omkring en lifslefvande häst och låt dem under sakkunnig ledning få kännedom om hans olika kroppsdelar och deras ändamål, och du skall sedan ej komma och säga, att barnen sakna intresse härför. Eller visa dem t. ex. en förstorad afbildning af ögat hos en fjäril och kungör för dem, att detta öga innehåller öfver femtiotusen välformade sexkantiga rutor, och du skall därigenom uppväcka beundran för skaparens mästerverk. Hur är det väl möjligt, att skaparen, som icke blott i de stora utan äfven i de minsta djur uppvisar så fulländade konstverk, skulle fatta det likgiltigt, om vi förgripa oss på dem! Bjuda ej dessa konstverk vördnad och respekt?

Men äfven undervisningen om djurens yttre sinnen, hvilka hos så många djur i utomordentlig grad öfverträffa människans, är egnad att väcka beundran och medkänsla, såvida den bedrifves i djurvänligt syfte och i öfrigt rätt.

Men ännu mera skall medkänslan kunna väckas genom en rätt undervisning om djurens själslif. Som bekant hafva djuren under olika tider och af olika folk varit ansedda nästan som viljelösa, mekaniskt verkande automater. Den minsta eftertanke måste förkasta en sådan teori. Det är nämligen omöjligt att med vaken blick aktgifva på djuren utan att hos dem skönja uppmärksamhet, iakttagelse, beräkning, reflexion. Huru spåras icke äfven i djurvärlden ett förutseende, som födes af erfarenheten, kombinationer, som förutsätta minne, lidelser som framtvinga ibland underbara åtgärder för sin tillfredsställelse — kort sagt, en vilja, som leder och drifver dem. Djuren äro likasom vi försatta hit till detta klot, där de utveckla tusende olika konstdrifter, där de strida och arbeta, nödsakade och förmögna att med insikt, mod och skicklighet mot fiender af olika slag försvara sitt lif, hvilket likasom vårt är blottställdt för smärtans och njutningens förhärjande inverkningar. Djur af olika slag visa prof på utvecklad intelligens, beräknande förstånd. Men det behöfver väl knappast sägas, att det bland djuren såsom bland människor spåras olika utveckling. Vi påträffa medelmåttor, och bättre eller sämre utrustade, dumma och kvicka, idioter och snillen. Man får därför akta sig för att göra ett enda djurs själsegenskaper till typer för hela släktets.

Man må dessutom besinna, att de djur, som människan under tusentals år hållit fjättrade i ett bås, där de litet eller intet kunnat röra sig, icke skola kunna visa prof på så stor intelligens. Men gif dem större frihet, och de skola snart — trots tusentals år af hård fångenskap — visa prof på ett beräknande förstånd. Så visar oss vetenskapsmannen — och lifvet omkring oss bevittnar riktigheten af hans utsago — att djur af alla slag handla enligt individuella och efter omständigheterna växlande bevekelsegrunder.

För att ytterligare visa upp och befästa dessa sanningar äro skildringar ur djurens lif af stor betydelse för de unga. Därigenom skall icke blott medkänslan för djuren näras utan ett rikt och godt material för danandet af de ungas karakter skall på samma gång tillföras dem. Eller måste de ej lifligt beröras vid skildringen af det tålamod, den flit och ihärdighet, den kärlek, trohet och tillgifvenhet, den uppoffring och det mod och flera goda egenskaper, som vetenskapsmännens och andras sannfärdiga berättelser visa upp hos djur af skilda slag så lägre som högre. Ja, äfven dessa egenskapers motsatser, hvilka äfven de i rikt mått äro till finnandes och drifva sitt spel i detta förundransvärda på kamp och slitningar så rika lif, kunna — då de med urskillning påvisas — tjäna uppfostrans syften.

Djurskyddssträfvandet är icke någon ny idé, hvilken, såsom många förmena, är skapad af senare tiders sentimentalitet. Detta böra de unga få veta. De böra få upplysning om, att sträfvandet för djurens värn och skydd lefvat lika länge som kärlek och rättfärdighet i vår värld kämpat för att sönderbryta grymhetens och orättfärdighetens vapen. Detta sträfvande kan således sägas vara lika gammalt som släktet. Stundom har djurskyddet tagit märkvärdiga och missriktade former.

Hos de gamla österländska folkslagen, som trodde på själavandringen, eller där man egnade djuren gudomlig dyrkan, där bestraffades djurplågeriet mycket strängt. Den, som bland de gamla egypterna dödat en katt, straffades med döden, äfven om det skett i våda. Katten dyrkades nämligen som ett heligt djur. När det heliga djuret dog, balsamerades liket med stor omsorg. Egypterna dyrkade ock flera andra djur och det icke blott sådana, som de ansågo vara nyttiga, såsom ibisfågeln och faraoråttan, hvilka uppsökte och uppåto krokodilens ägg, utan äfven andra, hvilka de höllo för skadedjur och som de fruktade, t. ex. krokodilen.

Det är emellertid icke den hedniska vidskepelsen, som kan förhjälpa djurvärlden till sin rätt. Nej det är medkänslan, denna högre känsla, som i människohjärtat hviskar om rättvisa, medlidande och barmhärtighet, hvilken fört de stumma djurens talan emot förtryck, grymhet och barbari. Att denna känsla — om än ofta med tynande lif eller mer eller mindre tillbakaträngd eller föraktad — fortlefvat genom seklerna, därom vittna folkens tideböcker, deras sägner och sånger.

Äfven bland folk, där påtaglig grymhet mot djur kunde offentligt utöfvas till mängdens „förlustelse“, lefde denna känsla hos de ädlare och upphöjdare individerna och utöfvade alltid något inflytande i samhället. Härpå hafva vi exempel från det gamla romarriket. Å ena sidan utgjorde djurhetsningarna å deras cirkus, där de upphetsade djuren stredo antingen mot människor eller mot hvarandra, ett af deras förnämsta nöjen, och medkänslan för djuren var så litet utvecklad, att en deras författare, Terentius Varro kunde i sin „Res rusticae“ räkna djuren, liksom slavarna, till åker-

bruksredskapen, men å andra sidan hade här de personer, som skulle vaka öfver medborgarnas seder äfven att skydda djuren för enskildt öfvervåld och mot grymhet. Så kunde t. ex. en riddare, som misshandlade sin häst, dömas förlustig sin riddarvärdighet.

Grekerna, som i allmänhet hyste den uppfattningen, att djuren stodo under gudarnas hägn och beskydd, motarbetade djurstridernas införande. När äfven hos några ibland dem vinningslystnaden och grymheten slutit förbund för att genom dessa ockra på folkets råa lidelser genom dessa grymma skådespel, utropade filosofen Demonax: „Kullstörta då först det altare, som edra fäder för mer än tusen år sedan rest åt barmhärtighetens gudinna!“ Och Herodatus berättar, att då en man i närheten af ett Apollostempel nedref fogelnästen, så hördes en röst från det allraheligaste ropa: „Ogudaktige man, huru vågar du göra så? Huru vågar du ur mitt tempel utjaga dem, som sökt sin tillflykt där?“ Skalden Aeschylos tager ock i sina sånger parti för djuren, som han anser stå under heliga gudars skydd.

Alla känna vi hurusom den gammaltestamentliga lagen genom flere bestämmelser värnade djurens rätt. Folket skulle hålla sabbat, äfven för att deras oxe och åsna måste hafva ro. Enligt lagens bud fingo israeliterna ej lägga mulgrimma på oxarna, som drogo tröskvagnen o. s. v. Och det framhålles bestämdt, att den rättfärdige förbarmar sig öfver sitt ök, men att den ogudaktiges hjärta är obarmhärtigt.

Men det är i och med kristendomen, som medkänslans knopp spruckit ut till den ljufligaste ros och frambringat rättvisans och barmhärtighetens härligaste frukter. Det är kärlekens banérförare, som från Galiléens berg visar den ljufliga rosens värde, då han säger: „Saliga äro de barmhärtiga, ty dem skall ske barmhärtighet“. Och det är den triumferande kärleken från Golgata, som visar, hvad medkänslan kan uträtta, den allomomfattande medkänsla, som äfven erinrat därom, att icke ens en enda sparf är förgäten af Gud.

Det är kristendomen, som lossat slafvens bojar. Den har ock genom rättfärdighetens och barmhärtighetens glada budskap tillerkänt djurvärlden rättighet till vår medkänsla och som slutmål förkunnat skapelsens frigörelse från förgängelsens träldom. Kristendomen vill lära oss att härska med sanningens och kärlekens väldiga makt. Och ju mera mänskligheten lär sig att härska med denna makt, desto mera skall ock kreaturens suckan tystna.

Nu är det dock så — och därom böra de unga äfven göras kunniga — att de s. k. kristna folken ingalunda visat sig vara värdiga lärare af den kristna religionens kärlekslag. Tyvärr se vi ju ännu i dag, att äfven i de länder, hvilka under århundraden varit påverkade af kristendomen, djurplågeri i många former utöfvas. Det är kändt, att de till kristendomen omvända germanska folken, som före sin omvändelse varit djurdyrkare, efter öfvergången kommo att mången gång låta

djuren i någon mån dela den afsky, som de hyste mot afguderiet. Därefter hafva ofta plikterna mot de „osjäliga“ djuren nästan ansetts vara af för underordnadt värde, för att en kristen människa skulle behöfva så mycket reflektera öfver dem. Men detta är ingalunda kristendomens fel. Det visar blott, att hvad kristendomen bjuder, och hvad de s. k. kristna folken göra, ingalunda alltid är detsamma. Ja, det vittnar t. o. m. om, att en omvändelse till kristendomen ej är tillräcklig för uppväckandet af rätt medkänsla, därtill erfordras äfven upplysning såväl om djuren, deras lif och behof, som om de mänskliga plikterna i förhållande till djurvärlden.

PLIKTUTÖFNINGENS BETYDELSE VID UPPVÄCKANDET AF MEDKÄNSLA FÖR DE SVAGA.

Att lefva vill säga att förkofra sig och tillväxa i alla delar af sitt väsen, till hjärta, förstånd, samvete, känsla, i allt som gör oss bättre och starkare. När hvarje sanning finner sin tillämpning i plikten, och hvarje plikt drar sin lifskraft från sin sannings grund, då skall lifvet vinna en klarhet och fasthet, som det nu alltför ofta saknar. Det gifves ingen sanning utan en motsvarande plikt, likasom det icke gifves någon plikt utan sin grundläggande sanning. Sanning och förpliktelse höra tillhopa. Detta är hvad en uppfostrare i tid bör söka göra rätt begripligt för de unga. Men för att detta skall ske, måste de unga i mån af sin utveckling få praktisk erfarenhet af, att den sanning de inhämtat, skall omsättas i lifvet. De sanningar, som man teoretiskt meddelat de unga t. ex. om deras plikter till svaga likar eller till djuren, skola snart förflyktiga ur den fladdrande hågen, om de ej tillhållas att på något sätt i sitt lif tillämpa dem. Säkert skulle lifvet gestallta sig annorlunda, om de unga i tid finge i praktiken mera visa, att de sanningar, de inhämtat, äro lifssanningar. Detta beaktas långt ifrån tillräckligt. Skalden och barnavännen Topelius har rätt, då han säger: „Teorier, förmaningar, läxor — därpå är ingen brist! Men hvar är tillämpningen? Och utan tillämpningen i bestämda konkreta fall är sederegeln ett ord i vinden. Gif barnen en tillämpning af det rätta; då skola de förstå det, och då skola de minnas det.“

Detta är särdeles tänkvärda ord, äfven då det gäller barnens förhållande till djurvärlden. En sådan tillämpning beträffande sederegeln på detta område måste börja i tid för att ej komma för sent. Ja, den kan ej börja förtidigt. Om man aktgifver på lifvet omkring sig, skall man finna, att det är som om en stor del människor lede af ett slags oförklarlig förstörelsemani. Åtminstone är förhållandet sådant i Sverige och åtskilliga andra

land. Författaren saknar erfarenhet beträffande Finland, men har anledning antaga, att förhållandet där är enahanda. Denna förstörelselusta yttrar sig ofta på sådant sätt, att man tydligen märker, att förstörelsen utföres nästan genom mekaniska rörelser, hvilka på grund af öfningens och vanans makt gå så lätt, att de nästan intet äro föremål för någon tankeakt. Eller om någon tankeakt förssiggår, så är äfven den „mekanisk". Exempel skulle i mängd kunna framdragas. Här går en man fram på dikesrenen. Med sin käpp afmejar han så många växter, han utan hinder kommer åt. Han utför detta såsom en tanklös förströelse och utan något ändamål. När det öfvergått — såsom snart sker — till en vana, fortsätter en sådan person därmed, hvarhelst det passar sig för honom. Naturligtvis är han till ett förledande exempel för de unga, hvilka så gärna och så snart tillegna sig de äldres later.

Där stanna några personer vid ett träd, hvars konstrika löfverk är åtkomligt. Blad efter blad nedrifves utan skonsamhet, sönderplockas och sönderbites samt kastas sedan ändamålslöst på marken, och platsen omkring trädet vittnar sedan högst ofördelaktigt om dessa människors pietet och ordningssinne.

Några se vi afrycka gräs- och sädesstrån, hvar de gå fram, endast för nöjet att ytterligare sönderslita eller sönderbita dem. Andra afrepa utan försyn blommor och blad den ena minuten, för att den andra utan vidare kasta alltsammans ifrån sig. Se där en, som med sin knif angriper husväggen eller gärdesgården snart sagt utan tanke på den åverkan han genom detta råa okynne åstadkommer. Se här en annan, som bär ett eggverktyg, en yxa t. ex. från en plats till en annan. Under vägen drifves han likasom mekaniskt att pröfva eggen på likt och olikt.

Men denna förstörelselust visar ännu betänkligare utbrott och följder, när djur eller människor blifva föremål för densamma. En sommardag hade en svärm flugor tagit sin tillflykt till en solig vägg. En 15 års gosse hade sin väg där förbi. Framkommen till väggen stannade han, och med sin mössa som vapen anställde han massmord bland flugorna. Af mig tillspord hvarför han gjorde så, svarade han efter en stunds öfverraskning: „För — *ingenting!*" Åtskilliga personer gripas af förstörelselustan vid åsynen af ett mindre djur, ett fågelbo eller dylikt. Utan öfverläggning och utan någon tanke på ändamålet tillfredsställa de nästan mekaniskt denna lust. Naturligtvis komma de bättre känslorna därigenom att förslöas och sinnet förhärdas mer och mer i fråga om andras lidande.

Ofta visas en därmed besläktad lust att reta djur eller människor. Många af de hundar, hästar och tjurar, som sedan för sin ondsinthet blifvit till mycket besvär och stor skada, hafva i sin ungdom råkat ut för sådana tanklösa och okynniga människor och därigenom blifvit förstörda för all framtid. Hos många barn har genom sådana människors onda lust hatets och hämdens lidelse grundlagts i den späda själen.

Men det gifves, som bekant människor, som icke kunna göra sig skyldiga till dylik råhet utan att snart sagdt instinktmässigt afsky densamma och i stället lika lätt, som skedde det ofrivilligt visa skonsamhet, godhet och välvilja, där de gå fram. De skydda det upptäckta fogelboet, taga en liten omväg för att ej trampa i myrvägen, underlätta flykten för fågelungen eller det jagade djuret, de tala milda trösteord till det upprörda, bedröfvade barnet och de söka hämma utbrotten af andras förstörelselusta.

Vi hafva påpekat detta, emedan det ena såväl som det andra är i så hög grad beroende af, huru de unga tillhållas att i lifvet tillämpa pliktens bud. Det är nämligen ofta under den tidiga barndomen, som de dåliga vanorna grundläggas, hvilka te sig så anstötliga och blifva så menliga. Och det märkliga är, att vanorna i många fall — onda såväl som goda — komma att utöfvas nära nog på ett mekaniskt sätt nästan utan eftertanke.

Saken förtjänar särskild nppmärksamhet, när det är fråga om medkänslans väckande. Och detta berättigar oss till en förklaring. Huru kommer det sig då, att vissa handlingar kunna nästan mekaniskt utöfvas? Ja, genom den upprepade vanans makt kan en verksamhet såväl på tankens som på det yttre området slutligen försiggå så lätt, att den går „som af sig själf". Hvad nu de små barnen beträffar, så äro de i början hvad fysiologen kallar ryggmärgsvarelser, d. v. s. rörelserna, som de utöfva, hafva ej sina centra i hjärnan, utan i ryggmärgen och den förlängda märgen. Till sådana rörelser, s. k. reflexrörelser eller sensamotoriska reflexer finnas nämligen ej rörelseimpulser inom organismen själf, utan utgöres af sinnesintryck utifrån. Själen eller medvetandet ingriper härvid ej, ehuru yttringarna kunna blifva medvetna. Man anser emellertid, att en stor del reflektoriska rörelser ursprungligen varit afsiktliga och först genom öfning mekaniserats.

Om nu barnet erhåller leksaker, som det lätt kan plocka sönder eller som falla sönder under det barnet mera reflektoriskt handterar dem, så kan redan härvid läggas grund till den förut nämnda förstöringslustan. Snart nog utvecklar sig hos barnet ett utprägladt begär att få sönder leksaken. Detta begär hos barnet att få plocka sönder och „se inuti" är i och för sig och ursprungligen ej något ondt, utan i stället bevis för ett vaknande verksamhetsbegär och ett gryende intresse att grundligare lära känna tingen, men uppfostraren måste dock se till, att barnets lust att sönderdela ej må urarta till verkligt förstörelsebegär. Noggrann tillsyn och klokt val af leksaker erfordras för att de ungas sinne för omgestaltning och förändring ej må taga den *förstörande* riktningen, utan i stället ledas in i den *bildande, formande* riktningen, hvarigenom barnen på samma gång få lära sig skonsamhet.

Barnet skall hafva starka leksaker, hvilka på samma gång erbjuda nödig omväxling och tillfredsställa barnets lust efter förändring. Sådana äro t. ex. byggnadsleksaker och konstruktionsspel m. fl.

Leksaksdjur äro för barnen kära leksaker. Men små barn böra blott vid högtidligare tillfällen, då de noggrannt öfvervakas, hafva dem framme. De kunna sedan få tillåtelse att utan direkt tillsyn leka med dem. Men om djuren därunder „misshandlas“, ja, då böra barnen i laga ordning straffas för — *djurplågeri.*

Emellertid äro barnen ett tacksamt fält, om det gäller uppfostran till djurskyddsvänlighet. Barnen och djuren dragas ofta till hvarandra och lära i många fall förstå hvarandra mycket bra. För att därvid hos barnet utveckla medkänslan, har det stor betydelse, om det direkt får offra något af tid, krafter och medel till djurens fromma.

I allmänhet skola barnen med största glädje vilja göra något för att bereda djuren trefnad. Och om uppfostraren härunder tager deras hjälp och deras intresse i rätt anspråk, så skall han utan någon möda och tidspillan gagna båda parterna. Än få de unga gifva den trötte och hungrige dragaren några extra godbitar, än få de strö ut föda åt småfåglarna under vinterns frostiga dagar, än anstränga de sig att bereda skyddade bon åt sina vänner fåglarna. De tillse med glädje att smådjuren ej blifva afglömda, och om medkänslan så stärkes, skall det blifva dem ett behof att dela sitt frukostbröd med sin fattige skolkamrat.

Intet är härvidlag litet eller obetydligt. Hvarje handling är en sten i den grund, som lägges för den blifvande karakteren. Hufvudsaken är, att handlingarna äro goda tillämpningar af de gifna sedereglerna, och att reglerna få sin rätta tillämpning i handling.

Det skulle slutligen kunna hafva sitt intresse att påpeka, hurusom en rätt behandling af djurvärlden skall komma att visa sitt goda inflytande i såväl nationalekonomiskt och sanitärt, som i moraliskt hänseende. Vi vilja emellertid nu blott anmärka därom, att en gudomlig ordnings lagar aldrig ostraffadt brytas, men att åtlydnad för dessa lagar alltid skall åtföljas af välsignelse. Och äfven i vårt förhållande till de unga gälla de orden: „Hvad en människa sår, det skall hon skörda.“ Har uppfostraren vinnlagt sig om att hos de unga uppväcka och stärka medkänslan för de svaga, så skall han för visso genom de ungas välartade lif och deras insats till förminskande af djurvärldens suckan hafva vunnit en tillfredsställande, ja öfverraskande belöning, en belöning så mycket större, som den har evighetsvärde, ty den skall följa bortom död och graf och tagas med i räkningen inför den domstol, där barmhärtigheten berömmer sig emot domen, och där det ordet skall gå i härligaste fullbordan: *„Saliga äro de barmhärtige, ty dem skall ske barmhärtighet.“*

HELSINGFORS 1900.
AKTIEBOLAGET F. TILGMANN.

bp or 3